

Riktlinje

Visselblåsarfunktion

2022-08-31

Dokumenttyp	Giltighetstid	Beslutande instans	Beslutsdatum och paragraf
Riktlinje	Tillsvidare	Kommunstyrelsen	2022-08-31 § 198
Antagen med stöd av lag	Revisionsdatum	Dokumentansvarig	Uppföljningsansvar
Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden		Kommunledningsförvaltningen	
Gäller för nämnd/förvaltning			
Samtliga nämnder			

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	3
Vad är en visseblåsning?	4
Vem kan visseblåsa?.....	4
Skydd för visseblåsare enligt visseblåsarlagen.....	5
Skydd i form av ansvarsfrihet	5
Skydd mot hindrande åtgärder och repressalier.....	5
Hur rapporteras en visseblåsning?	6
Intern rapporteringskanal.....	6
Extern rapporteringskanal	6
Utredning av visseblåsningar.....	8
Beskrivning av visseblåsarfunktionen.....	8
Sekretess och konfidentialitet.....	9
Diarietöring och arkivering.....	9

Bakgrund

I syfte att skydda personer som rapporterar om missförhållanden har lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (visseblåsarlagen) trätt i kraft. Lagstiftningen reglerar i huvudsak skydd för visseblåsare och ställer krav på att verksamhetsutövare med mer än 50 anställda är skyldig att ha interna rapporteringskanaler för visseblåsning som ska vara självständiga och oberoende. Det ska också finnas förfaranden för rapportering och uppföljning. Kommuner får dela interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning med andra kommuner samt kommunala bolag, stiftelser och föreningar som också omfattas av skyldigheten att ha kanaler och förfaranden. Den nya visseblåsarlagen tillkom efter att EU i oktober 2019 antagit det s k visseblåsarldirektivet (2019/1937/EU).

Vad är en visseblåsning?

Ett visseblåsarärende kännetecknas av att visseblåsaren i ett arbetsrelaterat sammanhang rapporterar om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Som missförhållande av allmänintresse räknas t.ex. slöseri med allmänna medel, brott mot interna principer (t.ex. hållbarhet) som har ett allmänintresse, ageranden som strider mot EU-rättsakter, brottsliga handlingar och brott mot myndighetsföreskrifter eller skydd för liv, hälsa och miljö.

I visseblåsarordningen (2019/1937/EU), artikel 2.1 a, har nedanstående områden ansetts vara av betydelse för samhället i stort och för medborgarna. Därav följer att missförhållanden inom just dessa utpekade områden särskilt omfattas av det ovan nämnda allmänintresset:

- Offentlig upphandling
- Finansiella tjänster, produkter och marknader, och förhindrande av penningtvätt och finansiering av terrorism
- Produktsäkerhet och produktöverensstämmelse
- Transportsäkerhet
- Strålskydd och kärnsäkerhet
- Livsmedels- och fodersäkerhet, djurs hälsa och välbefinnande
- Folkhälsa
- Konsumentskydd
- Skydd av privatlivet och personuppgifter samt säkerhet i nätverks- och informationssystem

Vidare ska visseblåsare ha skälig anledning att anta att informationen som ligger till grund för visseblåsningen är sann och ska i princip utgöras av förstahandsinformation. Rapporteringen ska syfta till att man ska kunna komma tillrätta med missförhållandena.

Vem kan visseblåsa?

De rapporterade personer som skyddas av lagen definieras i lagstiftningen enligt nedanstående:

- Arbetsökande och arbetstagare
- Volontärbetare (och sökande)

2022-08-31

Praktikant (och sökande)

Annan person som utför arbete under verksamhetsutövarens kontroll och ledning (t.ex. konsult)

Egen företagare som söker eller utför uppdrag

Personer i ett företags styrelse (motsvarande)

Aktieägare som är verksamma i bolaget

Personer som har tillhört någon av kategorierna ovan

Skydd för visseblåsare enligt visseblåsarlagen

Skydd i form av ansvarsfrihet

I 2 kap. 1 § visseblåsarlagen regleras en viss ansvarsfrihet vid rapportering enligt visseblåsarlagen. Visseblåsaren får inte göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt, under förutsättning att personen vid rapporteringen hade skälig anledning att anta att rapporteringen av informationen var nödvändig för att avslöja det rapporterade missförhållandet. Ansvarsfriheten gäller dock inte vid uppsåtligt brott mot s k kvalificerad tystnadsplikt såsom känsliga uppgifter inom hälso- och sjukvården eller tystnadsplikt enligt lagen (1971:1078) om försvarsuppsfinningar. Med kvalificerad tystnadsplikt avses tystnadsplikt som inskränker rätten enligt tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter. Vilka tystnadsplikter som är kvalificerade framgår av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Skydd mot hindrande åtgärder och repressalier

I 3 kap. visseblåsarlagen finns reglering för skydd mot hindrande åtgärder och repressalier för en visseblåsare. En verksamhetsutövare får inte hindra eller försöka hindra rapportering. Likaså är alla former av repressalier förbjudna. En repressalieåtgärd definieras som en åtgärd eller underlåtenhet som vidtas eller inte vidtas på grund av att den rapporterade personen har rapporterat och som ger upphov till eller kan ge upphov till en skada för den rapporterade personen.

Hur rapporteras en visselblåsning?

Visselblåsarlagen ställer krav på att verksamhetsutövaren ska lämna tydlig och lättillgänglig information om hur rapportering ska göras via de interna rapporteringskanalerna, hur rapportering ska göras till behöriga myndigheter via de externa rapporteringskanalerna och information om meddelarfrihet, anskaffarfrihet samt efterforsknings- och repressalieförbud.

Intern rapporteringskanal

För att visselblåsa kontaktas upphandlad extern leverantör som är mottagare av visselblåsningar via den interna rapporteringskanalen. En visselblåsare kan vara anonym. Leverantören ansvarar för hantering av visselblåsarfunktion utifrån ett helhetsperspektiv vilket inkluderar rapporteringskanal, mottagningsfunktion med ärendehantering, utredningsfunktion samt återkoppling till visselblåsaren.

Extern rapporteringskanal

För visselblåsning via externa rapporteringskanaler kontaktas behörig myndighet. Regeringen har utsett ett antal myndigheter som ska kunna ta emot visselblåsningar i de externa rapporteringskanalerna t.ex. Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Finansinspektionen, Konkurrensverket, Skatteverket, Naturvårdsverket m.fl.

Under vissa förutsättningar gäller skyddet också om visselblåsaren rapporterar externt till en myndighet på annat sätt än via externa rapporteringskanaler. I dessa fall krävs att någon av nedanstående alternativa förutsättningar är uppfyllda:

Visselblåsaren har först rapporterat via intern rapporteringskanal och mottagaren inte vidtagit skäliga uppföljningsåtgärder.

Visselblåsaren har skälig anledning att anta att missförhållandet utgör en överhängande risk eller uppenbar fara för liv, hälsa eller säkerhet eller risk för omfattande skada i miljön eller av annat skäl har befogad anledning att rapportera till myndigheten.

Visselblåsaren har skälig anledning att anta att en intern rapportering skulle innebära en risk för repressalier eller leda till att missförhållandet sannolikt inte skulle avhjälpas på ett effektivt sätt.

Meddelarfrihet och anskaffarfrihet TF 1 kap 7 §

Det står var och en fritt att meddela uppgifter i vilket ämne som helst i syfte att de ska göras offentliga i en tryckt skrift (meddelarfrihet). Denna frihet avser uppgifter som lämnas till

- en författare eller någon annan upphovsman till en framställning i en tryckt skrift,
- skriftens utgivare eller redaktion, eller
- ett företag för yrkesmässig förmedling av nyheter eller andra meddelanden till periodiska skrifter.

Det står också var och en fritt att anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst i syfte att göra dem offentliga i en tryckt skrift eller att meddela uppgifter som avses i första stycket (anskaffarfrihet).

För dessa friheter får inga andra begränsningar finnas än de som följer av denna grundlag (Tryckfrihetsförordningen).

Efterforskningsförbud

TF 3 kap. 5 §

En myndighet eller ett annat allmänt organ får inte efterforska

1. författaren till en framställning som har införts eller varit avsedd att införas i en tryckt skrift,
2. den som har gett ut eller avsett att ge ut en framställning i en sådan skrift, eller
3. meddelare enligt 1 kap. 7 §.

Förbudet i första stycket hindrar inte efterforskning när det behövs för åtal eller något annat ingripande mot den som avses där som inte står i strid med denna grundlag (Tryckfrihetsförordningen). I sådana fall ska den tystnadsplikt som anges i 3 § beaktas.

Repressalieförbud

TF 3 kap. 6 §

En myndighet eller ett annat allmänt organ får inte ingripa mot någon för att han eller hon i en tryckt skrift har brukat sin tryckfrihet eller medverkat till ett sådant bruk

Utredning av visseblåsningar

Beskrivning av visseblåsarfunktionen

Visseblåsningar rapporteras via tjänst som går till extern leverantör. Leverantören gör en initial bedömning av det som har rapporterats in. Den externa hanteringen garanterar att en visseblåsare, om denne så önskar, kan vara anonym.

Den externa leverantören lämnar sedan över ärendet till en intern utredningsgrupp i Skaras kommun. Den interna utredningsgruppen består av säkerhetsskyddschef alternativt säkerhetssamordnare, sektorchef/förvaltningschef i berörd sektor/förvaltning samt chefsjurist. Om ärendet omfattar anställd personal i Skaras kommun ingår även HR-chef i den interna utredningsgruppen. Den interna utredningsgruppen utgör ett stöd inför beslut om att inleda utredning med anledning av rapporterat missförhållande.

Beslut om att inleda utredning fattas av säkerhetsskyddschef alternativt säkerhetssamordnare. Om visseblåsningen rör kommundirektör fattas beslutet istället av kommunstyrelsens ordförande. Beställning av utredningen skickas till den externa leverantören. Utredningen utförs av den externa leverantören och resulterar i en dokumenterad bedömning samt en rekommendation om vilka åtgärder som bör vidtas. Rapport avseende utredningen lämnas till ansvarig chef i berörd verksamhet för vidare åtgärder och hantering av ärendet. Skriftlig redovisning av rapporterat missförhållande samt föreslagna åtgärder i det slutbehandlade ärendet anmäls till kommunstyrelsen.

Visseblåsaren har inom tre månader rätt till återkoppling om åtgärder som vidtagits till följd av visseblåsningen och om skälen för dessa. Återkopplingen ska ske i skälig omfattning.

Om en visselblåsning rör en person i den interna utredningsgruppen eller om en person i gruppen av annan anledning inte är att anse som oberoende ska denna inte delta i handläggningen av det ärendet.

Sekretess och konfidentialitet

Visselblåsarlagen ställer krav på att endast personer som har utsetts som behöriga eller personer som arbetar vid enheter som har utsetts som behöriga att ta emot, följa upp och lämna återkoppling på rapporter får har tillgång till personuppgifter som behandlas i ett uppföljningsärende.

Enligt 32 kap. 3 b § och 17 kap. 3 b § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) finns sekretessbestämmelser som gäller ärenden som omfattas av visselblåsarlagen i syfte att skydda den rapporterande personens identitet eller andra personer som förekommer i utredningen.

Diarieföring och arkivering

Diarieföring och arkivering hanteras enligt bestämmelser i dokumenthanteringsplanen.